

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В ЗОНІ РАДІАЦІЙНОГО ЗАБРУДНЕННЯ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Т.М. Паламарчук

Державна агроекологічна академія України, м. Житомир

Зона дев'яти радіаційно забруднених районів – один з важливих регіонів Житомирської області. Розглянуто особливості виробництва сільськогосподарської продукції, обґрунтовано перспективні форми господарювання та шляхи соціально-економічного відновлення постраждалих районів Житомирського Полісся.

Житомирська область - одна з найбільших областей України, посідає п'яте місце в державі. Її загальна площа складає 2983 тис. га, з яких 1595 тис. га займають сільськогосподарські угіддя. Площа ріллі становить 1104 тис. га, родючість якої - 49 балів.

Вигідне фізико-географічне та економічне розташування, розгалужена мережа шляхів сполучення, багаті природні ресурси, інтенсифікація аграрної сфери сприяють життєвій та господарській діяльності, розвитку різних галузей багатокладної економіки області.

Аварія на Чорнобильській АЕС завдала надзвичайно велику екологічну та економічну шкоду Житомирській області. За рівнем забруднення радіонуклідами (цезієм-137, стронцієм-90) область належить до найбільш постраждалих регіонів України. Забрудненість території дев'яти радіаційно забруднених районів до площі області становить 53,8 %, або 1609 тис. га. Виведено із обігу 63,6 тис. га сільськогосподарських угідь.

Згідно зданими статистичної звітності на радіоактивно забрудненій території станом на 1 січня 2000 р. розташовано 703 населених пункти, з яких посиленого радіоекологічного контролю – 364, гарантованого добровільного відселення – 293 і обов'язкового відселення – 46.

Зона радіаційного забруднення – важливий регіон для області. В ньому проживає 381,7 тис. чол., що становить 26,6 % населення області. Питома вага вартості валової продукції забруднених районів в загальному обсязі області у 1999 р. становила 33 %. В регіоні зосереджено 32 % посівних площ сільськогосподарських культур, 39 % поголів'я великої рогатої худоби, виробляється 35 % м'яса великої рогатої худоби.

Наслідки аварії значно ускладнили ситуацію в економіці постраждалих районів. Економічною особливістю виробництва сільськогосподарської продукції в регіоні є недостатнє трудозабезпечення, трансформація землекористування, порушення виробничо-економічних зв'язків, структури сільськогосподарського виробництва, зміни натурально-вартісного складу товарної продукції, реформування організаційної структури аграрного виробництва та ін.

Сучасна демографічна ситуація в сільській місцевості досліджуваного регіону характеризується скороченням чисельності населення, зниженням тривалості життя, підвищенням показників захворюваності, смертності і зниженням народжуваності, старінням трудових ресурсів, збільшенням навантаженості на працюючих. Так, в 1999 р. народилось на 36,4 % менше, а померло на 45,4 % більше, ніж у 1986 р. В цілому по зоні радіаційного забруднення особи старше працездатного віку складають 28,7 %, а в деяких районах й більше, а саме: в Народицькому – 42,8 %, Коростенському – 36,1 %, Овруцькому – 32,6 % від загальної чисельності населення. У 1999 р. частка працездатного населення досягала 51,5 %. На кожну

тисячу працездатних припадає 943 непрацездатних, в т.ч. 385 – допрацездатного та 558 старше працездатного віку.

За 15 років, що минули після аварії на Чорнобильській АЕС, в регіоні відбулася переорієнтація виробництва, яка визначилась в обмеженні вирощування продовольчих культур (овочів, картоплі, товарного зерна) та розширенні посівів кормових культур. Так, в 1999 р. порівняно з 1986 р. площа зернових культур скоротилась на 87,5 тис.га, або на 47,7 %, картоплі – на 31,2 тис.га або на 95,4 %, овочів – на 2,3 тис.га або на 88,5 %, льону-довгунцю – на 29,5 тис.га або на 89,4 %. Основними сільськогосподарськими культурами в зоні радіоактивного забруднення є кормові, їх питома вага в структурі посівних площ в 1999 р. становила 60,1 % проти 41,4 % в 1986 р. Найбільшу питому вагу в структурі кормових культур становлять багаторічні трави, питома вага яких в 1999 р. становила 76,2 % проти 54,8 % у 1986 р.

В тваринництві ліквідовано птахівництво, вівчарство. В регіоні розвивається, головним чином, молочне та м'ясне скотарство (табл.1). В структурі товарної продукції питома вага м'яса великої рогатої худоби та молока в 1986 р. становила 64,5 %, в 1999 р. - 36,8 %.

Перебудова організаційної структури сільськогосподарського виробництва в зоні радіаційного забруднення є одним із основних елементів аграрної реформи, яка здійснюється в державі. Її зміст полягає в існуванні нових форм організації виробництва, які б ефективно функціонували в нових економічних умовах.

Таблиця 1

Структура товарної продукції (%)

Галузі та види продукції	Роки					
	1986	1991	1996	1997	1998	1999
Зернові	3,9	3,3	11,2	13,6	10,7	9,8
Льono-продукція	5,3	7,4	1,2	0,9	1,2	0,4
Картопля	8,3	7,2	3,3	2,0	1,7	2,0
Інша продукція рослинництва	8,5	19,1	8,4	6,3	5,1	5,6
Всього у рослинництві	26,0	37,0	24,1	22,8	18,7	17,8
М'ясо великої рогатої худоби	38,8	34,4	19,2	16,5	18,9	18,5
М'ясо свиней	2,2	2,7	5,3	5,9	6,5	5,9
Молоко	25,7	18,5	17,4	16,5	19,0	18,3
Інша продукція тваринництва	2,5	1,8	2,8	2,3	2,7	2,8
Всього у тваринництві	69,2	57,4	44,7	41,2	47,1	45,5
Промислова продукція — всього	1,9	2,3	11,3	13,1	11,1	14,4
в т.ч.: м'ясо одержане від забою худоби і птиці	0,3	0,7	6,8	8,7	5,6	8,3
Реалізація іншої продукції	2,9	3,3	19,9	22,9	23,1	22,3
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Сьогодні визначитись, яка з форм господарювання виявиться найбільш ефективною при виробництві продукції скотарства, не можна, однак, перспективними в даному регіоні є приватні та приватно-орендні підприємства, товариства з обмеженою відповідальністю, сільськогосподарські виробничі кооперативи. Так, із 271 сільськогосподарського підприємства, які підлягали реформуванню, станом на 01.06.2000р. приватні та приватно-орендні підприємства займають 41,3 %, товариства з обмеженою відповідальністю - 36,9 %, сільськогосподарські виробничі кооперативи - 10,3 %. В Житомирській області найбільшу питому вагу становлять товариства з обмеженою відповідальністю - 40,1 %, приватні та приватно-орендні підприємства - 32,5 %, сільськогосподарські виробничі кооперативи - 13,3 %.

Важливим кроком для соціально-економічного відновлення територій Житомирського Полісся, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, є прийняття Закону України від 03.12.99 "Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Житомирській області". Метою запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності є залучення іноземних інвестицій та сприяння активізації, спільно з іноземними інвесторами, підприємницької діяльності для нарощування експорту товарів і послуг, поставки на внутрішній ринок високоякісної продукції, застосування нових технологій і техніки.

Вісник
ДААУ

Соціально-економічні аспекти розвитку галузі сільського
господарства на радіаційно забруднених землях.

№1
2001

Будемо сподіватись, що запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку призведе до прискореного соціально-економічного становлення Житомирського Полісся, поетапного заміщення власними коштами обсягів дотацій, відновлення життєдіяльності на радіоактивно забруднених землях та збільшення виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції.